

Костак З. Р.,

к.е.н., доц. кафедри фінансово-економічної безпеки та банківського бізнесу, Львівська комерційна академія, м. Львів

РОЛЬ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

Анотація. У статті досліджено економічну сутність фінансово-економічної безпеки підприємства у розрізі основних її складових – фінансової та економічної безпеки. Визначено її роль у стратегічному розвитку вітчизняного підприємництва. З метою більш ефективного виявлення всіх потенційних загроз безпеці підприємств у роботі розглянута узагальнена класифікація основних ризиків та загроз фінансовій безпеці підприємства в сучасних умовах господарювання. Пропонуються чинники, які у перспективі сприятимуть підвищенню економічного потенціалу вітчизняних підприємств та організацій. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на формування ефективного механізму розвитку фінансово-економічної безпеки вітчизняних підприємницьких структур.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека підприємства, внутрішні загрози, зовнішні загрози, вітчизняне підприємництво, стратегія розвитку підприємства.

Kostak Z. R.,

Ph.D., Associate Professor, Associate professor of the Department of Financial and Economic Security and Banking Business, Lviv Academy of Commerce, Lviv

THE ROLE OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY IN THE STRATEGIC DEVELOPMENT OF BUSINESS STRUCTURES

Abstract. The article researches the economic essence of financial and economic security of an enterprise in terms of its main components – the financial and economic security. The role of financial and economic security in the strategic development of domestic entrepreneurship is defined. In order to better identification of all potential threats to security of companies the author considers a generalized classification of the main risks and threats to the financial security of the company in the current economic conditions. Factors that would increase in the future economic potential of domestic enterprises and organizations are proposed. Further researches should be aimed at creating the effective mechanism of development of financial and economic security of domestic businesses.

Keywords: financial and economic security of an enterprise, internal threats, external threats, domestic entrepreneurship, enterprise development strategy.

Постановка проблеми. Внаслідок посилення негативних тенденцій у фінансовій системі держави, а саме: зростання чисельності збиткових підприємств, нестача фінансових ресурсів у суб'єктах господарювання та послаблення їх ліквідності, посилення конкурентної боротьби між вітчизняними підприємствами за ринки збуту своєї продукції, зниження купівельної спроможності населення внаслідок наявності інфляційних процесів тощо, – значно зростає увага вітчизняних науковців до формування фінансово-економічної безпеки підприємства.

У сучасних умовах господарювання всі суб'єкти підприємницької діяльності вимагають обґрунтованої та виваженої методики оцінки й ідентифікації загроз фінансовій безпеці підприємства. Це обумовлено високим рівнем конкуренції, необхідністю постійної адаптації організаційно-економічного механізму управління підприємством до су-

часних умов господарювання та досить великою кількістю в Україні збиткових і збанкрутілих підприємств.

Адже, щоб забезпечити стабільне функціонування сьогодні та високий потенціал розвитку в майбутньому, суб'єктам господарювання необхідно докласти чимало зусиль для забезпечення фінансово-економічної безпеки. З огляду на вищесказане обрана тема дослідження є актуальною, адже правильно організована система фінансово-економічної безпеки дозволить підприємству протистояти як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам та вийти на новий рівень господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні аспекти визначення сутності поняття фінансової та економічної безпеки підприємства досліджено у наукових працях Ареф'євої О. В. і Кузенко Т. Б. [1]. Монографія В. І. Мунтіяна [7] присвя-

чена науковому дослідженню проблем економічної безпеки в цілому, а також фінансової безпеки як її складової в контексті їх оцінки як провідної ланки в усьому комплексі питань і напрямків забезпечення ефективного функціонування підприємства. Вагомий внесок у дослідження проблематики фінансово-економічної безпеки підприємства зробили Т. Г. Васильців, О. І. Барановський [2] та ін. Проте суспільно-політична нестабільність у країні, зниження фінансового потенціалу вітчизняних суб'єктів господарювання зумовлюють подальші дослідження щодо підвищення ролі фінансово-економічної безпеки у стратегічному розвитку підприємницьких структур.

Метою дослідження є визначення суті фінансово-економічної безпеки підприємства, її ролі у подальшому розвитку вітчизняного підприємництва та виявлення основних загроз фінансовій безпеці підприємства в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. У вітчизняній науковій літературі фінансову безпеку підприємства здебільшого розглядають як домінуючу складову її економічної безпеки, від якої залежить ефективна фінансово-господарська діяльність господарюючого суб'єкта. Проте, на думку вчених [1-5], між економічною і фінансовою діяльністю господарських суб'єктів є тісний взаємозв'язок, адже на практиці існує багато економічних категорій, які за своєю суттю, з однієї сторони, є економічними, а з іншої, – фінансовими. Наприклад, чистий прибуток є найважливішим результатом фінансово-господарської діяльності підприємства і в той же час він є фінансовим результатом, власним фінансовим ресурсом підприємства. Ціна як економічна категорія виступає основою для формування чистого доходу, що є первинним фінансовим результатом діяльності підприємства.

Тому до наукового обігу увійшло поняття фінансово-економічної безпеки підприємства, що, очевидно, підкреслює взаємозалежність економічної та фінансової діяльності підприємства та визначальну роль фінансів у економічній системі [6, с. 122].

Тож розглянемо найважливіші складові економічної безпеки підприємства (рис. 1).

Погоджуючись із дослідженнями науковців, вважаємо, що фінансова складова в ієрархічній системі складових економічної безпеки посідає першу і домінуючу позицію, а відтак значно впливає на загальну економічну безпеку підприємницьких структур. Тож доцільним, на нашу думку, буде дослідження суті “фінансова безпека підприємства”.

Поняття фінансової безпеки так само широке, як, власне, і тлумачення фінансів як економічної категорії. На сьогодні немає єдиного підходу до визначення поняття “фінансова безпека”. Кожен із підходів до визначення даного поняття відображає лише окремі її аспекти і не може бути однозначним та єдиним визначенням. Фінансова безпека як дефініція розглядається під різними кутами зору, зокрема:

- з позицій ресурсно-функціонального підходу фінансова безпека – захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин; забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій і установ фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання відповідних зобов'язань;

- з погляду статистики фінансова безпека – такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, інвестиційної, митно-тарифної й фондової систем, які характеризуються збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання;

- у контексті нормативно-правового регулювання фінансова безпека передбачає створення таких умов функціонування фінансової системи, за яких, по-перше, фактично відсутня можливість спрямовувати фінансові потоки у не закріплені законодавчими нормативними актами сфери їх використання і, по-друге, до мінімуму знижена можливість зловживання фінансовими ресурсами [1, с. 99].

У продовження вищесказаного доречним, на нашу думку, буде трактування Н. Й. Реверчук терміна “фінансова безпека підприємства” з точки зору захисту від можливих фінансових втрат і попередження банкрутства. Адже при досягненні відповідного рівня фінансової безпеки будь-яке підприємство зможе забезпечити найбільш ефективне використання корпоративних ресурсів та сформулювати чітку стратегію розвитку [8, с. 117].

Слід зазначити, що рівень фінансової безпеки фірми залежить від того, наскільки ефективно її керівництво і спеціалісти (ризик-менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових

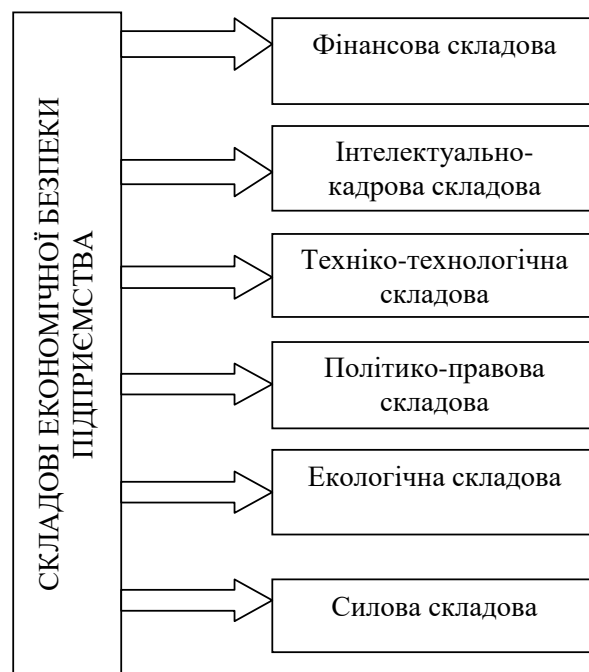

Рис. 1. Складові економічної безпеки підприємства

зовнішнього і внутрішнього середовища. У вітчизняній науковій літературі виділяють такі джерела негативного впливу на фінансову безпеку підприємства:

- свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств-конкурентів);
- збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття та технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо).

Залежно від суб'єктної обумовленості негативні впливи на економічну безпеку можуть мати об'єктивний і суб'єктивний характер. Об'єктивними вважаються такі негативні впливи, які виникають не з волі конкретного підприємства або його окремих працівників. Суб'єктивні впливи виникають внаслідок неефективної роботи підприємства в цілому або окремих його працівників (передусім керівників і функціональних менеджерів) [1, с. 100-101].

Рис.2. Основні типи загроз фінансовій безпеці підприємства [2,с. 34]

Дослідження загроз фінансовій безпеці підприємства з точки зору суб'єктів господарювання проводить Підхормний О.М., який вважає, що "...під загрозою фінансовій безпеці розуміють потенційні або реальні дії фізичних чи юридичних осіб, що порушують стан захищеності суб'єкта підприємницької діяльності та здатні призвести до припинення його діяльності або до фінансових й інших втрат" [5, с. 120]. Тобто будь-яка загроза є проявом негативного впливу екзогенного (зовнішнього) або ендогенного (внутрішнього) середовища, в якому функціонує суб'єкт підприємницької діяльності.

З метою більш ефективного виявлення всіх потенційних загроз безпеці підприємств пропонуємо узагальнену класифікацію загроз фінансовій безпеці підприємства (рис. 2) [2, с. 34]. Так, за джерелом виникнення всі загрози можна поділити на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх загроз відносять: неправомірні дії конкурентів, розкрадання товарно-матеріальних засобів, промислове шпигунство, здириство з боку кримінальних структур, цінову та інші форми кон-

приємства; підвищити фінансову стійкість та стабільність підприємства у майбутньому.

Отже, можна сказати, що фінансова безпека підприємства залежить від того, наскільки менеджмент установи у змозі професійно протистояти всім видам загрозам та небезпекам, які здатні завдати фінансової шкоди підприємницькій структурі, непередбачено призвести до ліквідації підприємства тощо. Адже основна мета фінансової безпеки підприємства полягає у тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування сьогодні та високий потенціал розвитку в майбутньому.

Досягти такого стану можна завдяки низці чинників: належному матеріально-технічному оснащенню підприємства, зокрема використовуючи сучасні інноваційні технології; ефективному використанню ресурсного потенціалу підприємства; професійному фінансовому менеджменту, який здатний оперативно боротися з потенційними ризиками та загрозами; достатньому рівню рентабельної діяльності (рис. 3).

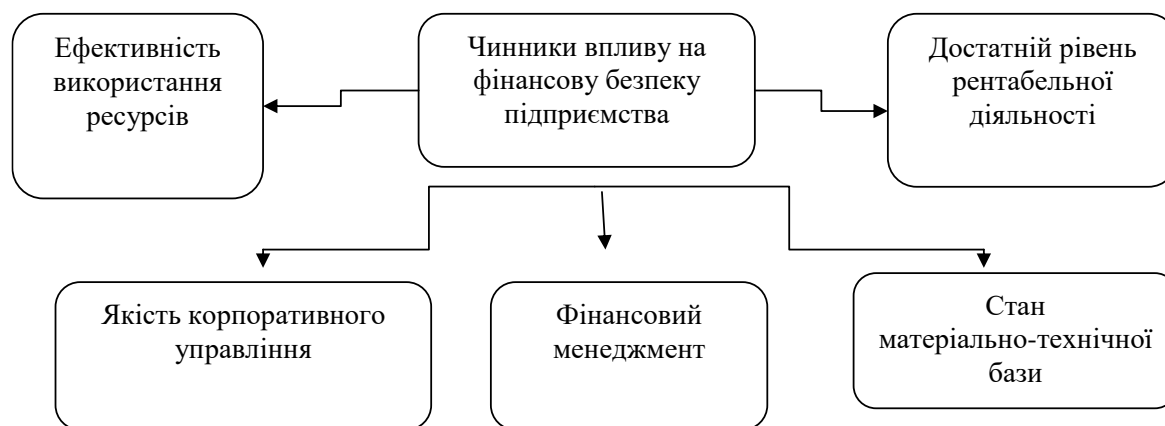

Рис. 3. Чинники впливу на фінансову безпеку підприємства

курентії, агресивну купівлю акцій підприємства зовнішніми інвесторами тощо. Внутрішніми загрозами фінансовій безпеці підприємства можуть бути: розголошення конфіденційної інформації, низький рівень освітньо-кваліфікаційної підготовки фахівців, неефективне фінансове планування та управління активами, помилки у виборі дивідендної політики та ін.

З метою уникнення чи попередження загроз фінансовій безпеці підприємства вітчизняні науковці пропонують вжити низку конкретних заходів, а саме: забезпечити й постійно підтримувати високий рівень кваліфікації працівників (своєчасно проходити стажування та відвідувати курси підвищення кваліфікації за обраним фахом); використовувати результати науково-технічної та інноваційної діяльності у забезпеченні техніко-технологічних потужностей підприємства з метою досягнення необхідного рівня конкурентоспроможності продукції та виходу на нові ринки збуту продукції; досягти високої ефективності стратегічного менеджменту під-

У свою чергу, економічна безпека підприємства передбачає досягнення наступних цілей: забезпечення фінансової стійкості та фінансової незалежності підприємства; досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу суб'єкта господарювання; досягнення високої ефективності фінансового менеджменту; досягнення високого рівня інтелектуального та інноваційного потенціалу підприємств; забезпечення інформаційної безпеки та комерційної таємниці тощо.

Отже, під фінансово-економічною безпекою підприємства будемо розуміти такий його фінансово-економічний стан, який забезпечує формування системи захисту його фінансово-економічних інтересів від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх чинників та створює необхідні фінансово-економічні передумови для стратегічного розвитку підприємницьких структур. Слід зазначити, що стратегія розвитку будь-якого суб'єкта господарювання в першу чергу базується на визначенні довгострокових цілей фінансово-господарської діяльності, пошуку

найефективніших способів їх досягнення та отриманні максимального ефекту – відповідного рівня рентабельності. Досягти такого стану можна лише за умови ефективного управління фінансово-економічною безпекою підприємницьких структур.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Забезпечити фінансову стійкість та стабільність підприємства в сучасних (мінливих) умовах не просто. Адже невизначеність зовнішнього середовища, в якому функціонують підприємства, численні загрози (неплатоспроможність партнерів, недобросовісна конкуренція, незаконні злиття і поглинання, рейдерство), різного роду ризики тощо негативно впливають на розвиток вітчизняних суб'єктів господарювання. Все це у подальшому зумовлює формування ефективного механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ареф'єва О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки [Електронний ресурс] / Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1(91). – С. 98-103. – Режим доступу: <http://firearticles.com/finansy>.
2. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В.; [за ред. Т. Г. Васильціва]. – Львів : Видавництво, 2012. – 386 с.
3. Орлов П. І. Основи економічної безпеки фірми : навч. посіб. / Орлов П. І., Духов В. Є. – Х. : Прометей-Прес, 2004. – 284 с.
4. Підлужна Н. А. Вибір критерію економічної безпеки підприємства / Н. А. Підлужна // Наукові праці ДонНТУ. – 2012. – № 46. – С. 10-13.
5. Підхомний О. М. Типологія загроз фінансовій безпеці суб'єктів підприємницької діяльності / О. М. Підхомний, Н. О. Микитюк, І. П. Вознюк // 36. наук. праць “Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку”. –

Львів : Вид-во НУ “Львівська політехніка”, 2007. – С. 119-123.

6. Мойсеєнко І. П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства : навч. посіб. / Мойсеєнко І. П., Марченко О. П. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 380 с.

7. Мунтіян В. І. Економічна безпека України / В. І. Мунтіян. – К. : Квіц, 1999. – 464 с.

8. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур : монографія / Н. Й. Реверчук. – Львів : ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.

REFERENCES

1. Aref'ieva, O. V. and Kuzenko, T. B. Ekonomichni osnovy formuvannia finansovoi skladovoi ekonomichnoi bezpeky, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, 2009, №1(91), available at: <http://firearticles.com/finansy>.
2. Vasyl'tsiv, T. H., Voloshyn, V. I., Bojkevych, O. R. and Karkavchuk, V. V. (2012), *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia*, Vydavnytstvo, L'viv.
3. Orlov, P. I. and Dukhov, V. Ye. (2004), *Osnovy ekonomichnoi bezpeky firm*, Prometej-Press, Kh.
4. Pidluzhna, N. A. (2012), Vybir kryteriiu ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva, *Naukovi pratsi Don NTU*, №46.
5. Pidkhomnyj, O. M., Mykytiuk, N. O. and Vozniuk, I. P. (2007), *Typolohiia zahroz finansovij bezpetsi sub'ektiv pidpriemnyts'koi diial'nosti*, Zb. nauk. prats' “Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku”, Vyd-vo NU “L'viv-s'ka politekhnika”, L'viv.
6. Mojseienko, I. P. and Marchenko, O. P. (2011), *Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva*, L'viv.
7. Muntian, V. I. (1999), *Ekonomichna bezpeka Ukrainy*, Kvits, K.
8. Reverchuk, N. J. (2004), *Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemnyts'kykh struktur*, LBI NBU, L'viv.